

співпраці між різними секторами суспільства для досягнення спільних цілей у сфері соціальної відповідальності. У майбутньому, розвиток інститутів соціальної відповідальності може вимагати більшого залучення громадськості у процес прийняття рішень та реалізації соціальних програм, а також посилення контролю над діяльністю владних структур та бізнесу з метою забезпечення прозорості та відповідальності. Крім того, важливо розширити спектр соціальних ініціатив та послуг, що надаються освітніми та медичними установами, комунальними службами, громадськими та волонтерськими організаціями для задоволення основних потреб різних верств населення.

Використана література:

1. Електронне видання «Пульс тижня»: 06 – 12 січня 2024 року. URL: <https://activegroup.com.ua/2024/01/15/puls-tizhnya-06-12-sichnya-2024-roku/>

Колінько М. В.

m.kolinko@kubg.edu.ua

доктор філософських наук,

професор кафедри філософії та релігієзнавства

факультету суспільно-гуманітарних наук

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

Кузьміна А. В.

avkuzmina.fshn22@kubg.edu.ua

студентка 2 курсу магістратури

факультету суспільно-гуманітарних наук,

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОЇ РАЦІОНАЛЬНОСТІ У ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

Раціональне розуміння соціальних феноменів є умовою продуктивних змін у суспільстві та дозволяє науково обґрунтувати перспективи подальших трансформацій. Концепція раціональності зачіпає дії, переконання, бажання і

багато інших елементів людського життя. Є, наприклад, раціональні суспільства, раціональні плани, раціональні погляди, раціональні реакції, раціональні емоції. Загальна теорія раціональності має враховувати це величезне різноманіття. Вона пропонує гуманістичні програми та практичні стратегії ефективного розвитку суспільства. Ідеєю раціональності просякнуті всі етапи культурної історії людства, саме вона призвела до появи теоретичного знання. Тлумачення поняття раціональності у своїй генезі виявляє неоднозначність та динаміку в дослідженнях, неодноразово доповнюється новими принципами, змінює контексти свого значення відповідно до часу, простору та наукових і філософських тенденцій. Концепція раціональності постає перед нами як філософське вчення про всезагальність виміру розуму в життєдіяльності та пізнанні, яка, насамперед, у пізнанні набуває вигляду ідеї раціоналізму, використовує тезу про перевагу мірок розуму з метою затвердження пріоритетності мислення стосовно почуттів та емпіричної сфери загалом.

Як характерна риса пізнавального процесу концепція раціональності виникла ще в античності. Вона постала альтернативою міфології, містицизму, релігійному екстазу, стихійно-емоційній поведінці, фантастичним вигадкам. Із цього ракурсу раціоналізація виступає у вигляді апеляції до розуму як засобу чіткого, логічно визначеного закону, відповідного пізнанню, здатного (на відміну від почуттів) до самокритичності, самообґрунтування, аналітико-синтетичної діяльності.

Безумовно, раціональність, більш за все, пов'язана з наукою. Наукова раціональність та її модифікації, її зв'язок і взаємодія з позараціональним й ірраціональним сьогодні є предметом гострих дискусій і суперечностей. Наука виступає як раціональне знання, ціллю якого є здобування об'єктивної істини. Це значить, що наука вивчає дійсність з позиції об'єктного та намагається абстрагуватися від всього суб'єктивного, оціночного. Наукова раціональність забезпечує адекватне відображення людиною світу. У цьому сила науки. Предметом сучасної науки може стати будь-який об'єкт дійсності, зокрема закони розвитку, події та проблемні лакуни суспільного буття. Можливості

наукової раціональності у цьому відношенні визначаються можливостями соціальної практики, а також рівнем суспільного розвитку у визначений історичний період.

Концепт соціальної раціональності має свій історико-філософський шлях. У нього є прихильники і противники. Останні аргументують свою критичну позицію тим, що поняття «соціальне» вживається у вузькому і широкому сенсі, може тлумачитися розмито. Полісемантичним є і концепт «раціональність». Але ці теоретико-методологічні складнощі не зупиняють дослідників у розвідках соціальної раціональності.

Історико-філософський дискурс пропонує різні варіанти пояснення суспільного розвитку. Платон та інші філософи античності впевнені в розумності всіх процесів природи і людського життя. Закладені у ці процеси ідеї керують сенсами речей. Тому життєдіяльність людини підпорядкована вищому сенсу, фаталістично оприявнює ідеальну мету. Раціональні підстави має розвиток світу і в концепціях середньовіччя. Божий задум втілений у всіх проявах світу природи та соціуму. «Абсолютний дух» Гегеля постає квінтесенцією цієї парадигми уявлення про порядок світу. Самоздійснення абсолютної ідеї в суспільних інституціях і актах детермінує людські події і перебіг суспільного розвитку.

Соціологічні теорії підкреслили значення соціальної взаємодії у соціальній раціональності. О. Конт, Е. Дюркгейм, М. Вебер та ін. засновники соціологічної науки визнавали раціональні підвалини суспільних відносин. М. Вебер характеризував типи людської поведінки через раціоналізацію соціальної дії. Раціональність дії, за Вебером, співвідноситься з раціональною метою (цілераціональна поведінка). Вебера цікавить цей тип поведінки як засіб для аналізу мисленнєвої ідеально-типової конструкції. Цілераціональна дія (яка позначається М. Вебером як «техніка») інтерпретується як дія, в якій усвідомлення мети суб'єктом поєднується з раціональними, осмисленими засобами її досягнення. Раціональність мети визнається з погляду раціональності її змісту та з позиції доцільності засобів її досягнення, що обираються. Ідеї комунікативної раціональності відкривають актуальний простір осмислення

проблематики. Погоджуємось з думкою про важливість нової форми раціональності як основи сучасної комунікації: «Any social interaction forms its own communicative space with its own structure» [1, p. 11]. Сучасна соціальна комунікація часто стає ареною жорсткого протистояння інтересів, реалізації владних амбіцій, деструктивних цілей окремих суспільних утворень, що веде до маніпулятивних комунікативних практик. «J. Habermas is certain that rational understanding between people is impossible if there is no normative base, if they do not perceive each other as equal partners and if they do not respect and recognize the uniqueness of communication partners. However, this attitude towards the Other is eliminated by trusting the Other. Such attitude can facilitate social harmony in society» [1, p. 12].

Особливу значущість соціальна раціональність набуває в інформаційному суспільстві, забезпечуючи освоєння людиною якісно нового етапу у розвитку суспільства, усіх сфер його життя. Інтерпретація цифрових трансформацій у соціальній раціональності має враховувати практики рівноваги зв'язків традицій та новацій, сприяти виробленню стратегій ненасильницького приведення суспільства до нової ситуації. Суспільство може використати раціональний інструментарій інформаційних технологій для відновлення балансу соціальних структур і збереження та оновлення людиновимірних векторів розвитку.

Стаття аналізує тонкощі теоретичного дискурсу з приводу соціальної раціональності. Доцільність усвідомлення цього типу раціональності і аналізу його характеристик визначається актуальністю сучасних соціальних трансформацій. Виникає нагальна потреба у прогнозуванні суспільних ризиків і викликів в умовах стрімких змін і непередбачуваних наслідків соціальних процесів. Раціональне взаєморозуміння між людьми неможливе, якщо відсутня нормативна база, якщо вони не сприймають один одного як рівноправних партнерів. Взаєморозуміння, довіра, визнання, аргументація, консенсус – поняття соціальної раціональності, які працюють на встановлення соціальної згоди.

Використана література:

1. Kolinko M., Petryshyn H., Chumak H. Communication: topology of metadiscourse of social interactions. *Skhid (East)*. 2023. Vol. 4 (1). P. 9-16.

Сокрута А. М.

anna.sokruta1313@gmail.com

студентка 1 курсу групи ПЛ.м-31

Сумського державного університету

Суми, Україна

Улунова Г. Є.

uluanna.ua@gmail.com

доктор психологічних наук, доцент

керівник секції психології кафедри психології,

політології та соціокультурних технологій

факультету іноземної філології та соціальних комунікацій

Сумського державного університету

Суми, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНА НАПРУЖЕНІСТЬ ЯК ПСИХІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Зростання рівня стресогенності сучасного світу обумовлюється економічними та соціальними кризами, пандемією та військовими конфліктами на різних континентах. Це негативно відбивається на об'єктивних та суб'єктивних показниках функціонування організацій, персонал яких стикається з усіма реаліями сучасного суспільства, та потребує активізації зусиль науковців щодо нівелювання зазначених чинників та забезпечення організаційного розвитку

Мета нашої статті полягає у змістовній характеристиці «організаційної напруженості» як психічного феномену, тобто на мікрорівні. Дослідженням організаційної напруженості та соціальної напруги в організаціях займалась низка українських та зарубіжних науковців, зокрема: А. І. Андрющенко, Д. Е. Берлю, Дж. Глейзер, І. А. Євдокимова, І. В. Заїка, О. Г. Злобіна, Л. М. Карамушка,